

Else Toftkær Jensen beskriver husmødrenes vigtige opgave som børneopdragere og den centrale rolle, hun mener, hjemmene burde spille i det moderne samfund.

Else Toftkær Jensen: "Husmoder uden kedsomhed" i Information 25.-26.4.1959

Husmor uden kedsomhed

Af Else Toftkær Jensen

Else Toftkær Jensen skriver om de unge koner, der keder sig i "sovebyerne", om husmoderens betydningsfulde gerning og om den centrale rolle, hjemmene burde spille i det moderne samfund.

Tillægger vi det nogen som helst betydning, at man kan svare "her", naar en unge kommer hjem fra skole og raaber: "Mor, hvor er du?"

Samfunds-institutionen hjemmet – de tusind hjem, som det hedder i de lyriske udgydelser fra talerstole – hvordan med den? Er hjemmet og alt hvad dettes er, eller burde være, ikke paa skæbnsvanger maade i defensiven i vore dage?

Det er de "vrede" unge kvinder, der keder sig i sovebyerne, som har fremkaldt disse spørgsmaal. Disse kvinder repræsenterer et fænomen, der er blevet benævnt som baade pjat og forkælelse, men som dog ikke har undgaaet omtale paa nogen dameside eller i noget ugeblad med respekt for sig selv. Selvfølgelig er de ogsaa blevet diskuteret i radioen.

For mig at se er de unge koner jo baade endnu et symptom paa hvor haardt trængt hjemmet og alt, hvad dertil tilhører, er i dag. For der er da god mening i at identificere hjemmet med kvinden, moderen. Hvordan dog ellers? Er der ikke tilstrækkeligt fra den øvrige natur, som fortæller os at det er moderdyret, ungerne luner sig hos? Hos et af Margaret Meads naturfolk er det vistnok manden, som tager sig af børn og huslige sysler, men i vor kulturkreds er der unægtelig tradition for, at mor og barn hører sammen, eller mest sammen. Paa sin vis ville det maaske være en god og hensigtsmæssig ordning, hvis far og mor uge for uge skiftedes til at være udgaaende og hjemmeværende --. Sligt er selvfølgelig teori, men ikke mere end den opfattelse, at hjemmene skulle kunne vedblive at bestaa under det nuværende pres.

Det er ligeberettigelsen, der har afstedkommet hele ravagen – kvindens ret til paa lige fod med manden at uddanne sig. Uden den ville de unge fruer i soveby-villaerne vel stadig være lærkefugle i dukkehjem. Og de tilstande er jo ikke værd at ønske tilbage. Næ, det var godt, at det blev bevist, at vi er akkurat ligeså gode læger, præster, arkitekter og alt muligt andet som mændene – i visse tilfælde endda bedre. Og det der med, hvorvidt kvindens plads er i hjemmet eller noget som helst andet sted, det skal vi nok selv bestemme.

Men -- staar vi kvindfolk os i det lange løb ved at være med til at nedbryde respekten for hjemmene? Og det gør vi jo, naar vi keder os ved at passe børn, lave mad, gøre rent, købe ind og alt det andet. Eller rettere sagt: Naar vi ensidigt er opdraget til at gøre fyldest i et "fag". Som om det at være kone, mor og husmor ikke er et fag, nej for resten, ikke eet, men 15.

Se, giftes vil vi jo alle sammen og have børn, og det faar langt de fleste af os ogsaa. I vor begejstring over ligestillingen er det vel nok et grundlæggende udgangspunkt, vi har været lidt for tilbøjelige til at overse. Og det hævner sig at overse grundlæggende ting. Kan De ikke se ur-moderen, det ur-kvindelige, eller hvad man nu vil, staa bag alle de skolede, højt uddannede, overkvalificerede kvinder og gnide sig i hænderne: Naa, saa I mener, I er overkvalificerede – næ, piger, I er tværtimod underkvalificerede!

Ja, det er meget godt, at det huslige er et fag, om vi ender i før eller siden. Det er bare en meget usikker levevej. Er det hvert femte ægteskab, der bliver opløst? Og hvad hvis manden dør i utide? Den eneste forsikring herimod, som virkelig batter noget, er jo, at alle kvinder har uddannet sig paa et eller andet omraade, før de gifter sig.

Man uddanner sig altsaa til et og bliver noget helt andet, som maaske netop paa grund af sin egentlige uddannelse ikke har haft tid til at skænke ret mange tanker! Vi er jo alle sammen af gode grunde saa enige om, at pigerne skal have en uddannelse (det skal mine to da ogsaa), men egentlig er der jo noget bagvendt i hele vor fremgangsmaade paa det omraade. Og den siger noget om den plads, som institutionen hjem indtager i det almindelige omdømme.

Men endnu mere sladrer de mange skilsmisser om, hvor svagt hjemmene staar. Er det store skilsmissetal mon ikke et virkeligt forfaldstegn? Det er vel ikke sikkert, at vi af den grund hører til aftenlandende, hvis undergang er nær. Men forfald er det ---. Frihed og ret til at bestemme over sit eget liv: " – jeg har da ogsaa ret til en smule lykke", som den mor sagde, der forlod tre børn til fordel for den mand, hun nu var kommet til at "elske". Sludder og vrøvl!" Vi har ikke ret til noget som helst. I det øjeblik, vi har sat børn i verden, har vi, som Jacob Paludan skriver i "Jørgen Stein", "faaet anvist plads - -. Den eneste lykke er dog at lyde loven, den eneste vej gaar gennem pligtens mølleværk - -. Verdens mindste haand, endnu ikke set, havde tilvinket Jørgen: Din opgave her, det er mig. Alt det andet, hele din fortid, alle talte ord og tænkte tanker opvejer ikke et straa til min rede".

Barnets aarhundrede, pjat! Saa længe saakaldte voksne mennesker for øjnene af de undrende børn render ud og ind af ægteskabet som af en anden ventosal, skulle vi vist gaa lidt mere stille med den historie.

Vi er jo ikke særlig bibelstærke i vore dage. Der er nu ellers et ord fra det nye testamente, som ville kunne udrette meget, om det virkelig slog ind. Det er dette, at "hver den som forarger en af disse mine mindste smaa, for ham var det bedre, om en møllestev blev bundet om hans hals, og han blev sænket paa havets bund".

Det staar jo heller ikke skrevet nogen steder, at vi skal være lykkelige. Det er ikke nødvendigt, at man er lykkelig. Men det er piskende nødvendigt med en anden indstilling til den samfundsinstitution, som hedder ægteskabet – den, der udgør grundlaget for den næste: hjemmene. Hvad ellers? Er det "Fagre nye verden"-tilstande, vi skal stræbe imod? Fri saakaldt kærlighed og børnene i institutioner, hjemmenes totale opløsning? Nej vel! Men saa maa vi ogsaa gøre noget for at modvirke den pjattede indstilling til ægteskabet, som er saa udbredt i vore dage. Den bedste opdragelsesmetode er jo immervæk eksemplet, saa der er frit slag for alle os, som er indgaaet i den stand, der uden skade kunne vurderes noget mere hellig, end tilfældet er i dag. Næ, jeg er ikke katolik, og jeg tror vel heller ikke meget paa, at love og anordninger kan udrette saa forfærdeligt meget paa dette omraade – og dog, menneskene er nogle skrøbelige kar. Paa alle andre omraader accepterer vi, at "var ikke lov i landet", saa gik det rent galt. Det er strafbart at stjæle sin næstes bil, men ikke hans, henholdsvis hendes, mand eller kone. I hvert fald skulle det gøres noget vanskeligere at blive skilt, og som en følge heraf ogsaa at blive gift.

Med hensyn til lykken er det værd at huske paa noget, som pastor Sandbæk har sagt – noget om, at han da ville have paataget sig at blive lykkelig med en hvilken som helst kone i gaden! Sikkert og vist er det i hvert fald, at først kommer maaske nok forelskelsen, men dernæst skulle begreber som vilje, sund sans, udholdenhed og trofasthed gerne indfinde sig. Lykken er det guld, man vasker ud af hverdagens sand, som Sigrid Undset siger.

Som sagt er det hele vel først og fremmest et opdragelsesspørgsmaal, som saa vist ikke klares ved at give nogle timer i seksuallære i skolens sidste klasser. Familiekundskabslære, i hvert fald i skoler for børn og helt unge, gør det heller ikke. Hvorfor dog ikke hellere appellere til forældrene? Vi er da voksne mennesker saavel som lærerne. I hjemmene findes baade "undervisningsmaterialer", lokaler og undervisere – endda eksaminerede i livets skole for dette "fag"s vedkommende. Eller – vi kan jo bare appellere til os selv. Vi er blevet alt for vant til, at skolen skal tage affære, hvis vore børn skal oplæres eller opdrages til et eller andet samfundsgavnligt. Opdragelse til ægteskab sker bedst hjemme hos os selv. Eller tror nogen paa, at nok saa megen velment og dyr teori kan gøre det, hvis praksis ligger milevidt derfra?

En anden aarsag til de svage hjem er efter min mening, at vi ikke bygger ud fra hjemmene. Vi tager ikke dem som udgangspunkt for opbygningen af samfundets andre institutioner. Tværtimod smækker vi disse ned over hjemmene, som saa værsaagod har at indrette sig derefter. Det er f. eks. hjemmet, der sender ydmyge sedler til skolen – ikke omvendt. Netop i det forhold er det saa tydeligt, hvem der er stærk og har myndigheden. Vi er jo naaet saa vidt i autoritetsskræk, at mødrene hellere lyver og skriver paa sedlen at Peter har været forkølet end den egentlige grund til hans hjemmebliven, som nemlig var, at solen skinnede saa dejligt, eller at han skulle passe paa lillesøster. Hvem har saa magten og om ikke æren saa dog indflydelsen? I hvert fald ikke hjemmene. Det er alt for faa realiteter i den snak om hjemmene som samfundets grundpiller.

Det var et strejftog gennem forhold i vor verden, baade den indre og den ydre, som truer ægteskab, familie og hjem. Og saa tilbage til vort udgangspunkt: Konerne i sovebyerne. Der er jo ingen tvivl om, at de afspejler et dilemma, som skyldes dels udviklingen – ellers bagviklingen om man vil – dels bevægelserne indenfor kvindernes egen verden. Den første ting er saa svær at tumle, den sidste kunne vi jo nok gøre noget ved.

" – Vi vil ikke bare være moderdyr og appendix til mændene og gaa derhjemme og stille tøfler frem". – Hvoraf kommer mon egentlig den underlegenhedsfølelse, som er forbundet med "bare at være husmor o.s.v., o.s.v.? Et produkt af vor historie? Dog – tidligere tiders husfruer var ikke saadan at kimse ad. Næ, men de havde ogsaa noget at regere, administrere og tage deres evner i brug med – alt det som nu de dygtigste kvinder finder erstatning for "ude i erhvervslivet". Jamen, det er da klart, at der er kvinder, som slet ikke kan faa afløb for kræfterne derhjemme, og som netop udfolder sig bedst, naar de skal passe baade det ene og det andet. Jeg tror bare ikke, det er nær saa mange, som vi bilder os ind. Men i store, store kredse bliver pigerne saa nogenlunde ensidigt indstillet paa jobbet. Det er hovedsagen, det skal først og fremmest passes med alle de forudgaaende skoleaar og eksaminer.

Og kære medsøstre, der trives imellem os et rigtigt godt gammeldags snobberi for "dem med titlerne". Kvindelig cand. mag., jurist, kontorchef o.s.v. Vi er minsandten ogsaa tilbøjelige til først og fremmest at bruge dem som repræsentanter i raad og den slags, hvor vi kunne ønske, at synspunkter fra hjemmene skulle slaa noget mere igennem. Vi skal se at faa ligeberettiget jobbet som husmor med alt muligt andet "kvindeligt". Ingen, slet ikke fremtiden, kan være tjent med at den form for tilværelse faar ord for at være noget for de sløve – noget man keder sig ved. Husmoder er et lidt trist ord. Der staar en "duft" af sandkage og stramajbroderi omkring det. Maaske det svenske "hemmafru" er bedre. Selvfølgelig skal den praktiske side af sagen have sit – (et aar eller mere i huset, man skal have lært at passe børn, vride klude, faa pengene til at slaa til og give familien det rigtige at spise). Men den del af arbejdet, der kræver større indsats af aandsevner, er ikke den mindst vigtige. Der er ingen som helst grund til at kede sig.

Vi præger afgørende den nye generation. Saa maa vi vel forestille os noget om, hvad vi ønsker at videregive til den, og – herre jemini – hvordan vi ønsker at vore hjælpere i skolen skal indvirke paa den. Vi skal som ledere i andre foretagender være "livet i huset". Ansvarer skal nok fordeles, men det er nu alligevel praktisk med noget midtsamlende. Vi skal faa tingene til at glide bedst muligt, snakke med mand og børn, "være til" sammen med dem, formidle forbindelsen til den øvrige familie samt venner, bekendte og naboer. Alt dette er vel ikke egentlig arbejde, men, forekommer det mig, nødvendige ting, hvis vort hjem skal blive et sted, hvor livet rører sig. Mon ikke det er hensigtsmæssigt, at i hvert fald eet medlem af familien ikke hænger i en klokkestreng, men bare "er der" og såvel i bogstavelig som overført forstand vogter arnens lue?

Men pengene, siger man nok nu, bl.a. de meget omtalte "egne penge", dem tjener vi jo ikke paa den maade. De nødvendige penge kan der ikke blive meget diskussion om. Det er sikkert en meget stor procentdel af udearbejdende husmødre, der nødvendigvis maa arbejde ude og hjælpe med til at skaffe penge til huse. Begrebet "egne penge" er en flov historie, et oldnordisk levn fra en tid, hvor vi skulle være underdanige. Den gifte, hjemmearbejdende kone tjener da akkurat det samme som sin mand! Man taler om hustruløn, men ægteskabet skulle da nødig betegne et arbejdsgiver-arbejder-forhold. Det er da to ligeberettigede partnere, som nu er blevet enige om at indrette sig paa den maade, at den ene gaar ud og henter pengene hjem, mens den anden tager sig af de ligeså nødvendige ting hjemme.

Den tredie aarsag til kvinders udearbejde, luksus-levefods-aarsagen, bilen, fjernsynet, konfirmationsfesterne m. m. var det nok bedst at se noget mere bort fra. Det har da ingen som helst berettigelse, at jeg forsømmer min egentlige opgave, fordi jeg nu godt kunne tænke mig et køleskab.

Naar ens børn kommer lidt fra haanden, faar man bedre tid. I stedet for nu at kaste sig ud i dumme hobbies bør vi samles meget mere i studie- og samtalekredse, hvor vi prøver at finde ud af, hvordan det gik til, at samfundet udviklede sig udenom eller ovenpaa hjemmene. Tag blot kvindernes gamle domæner, omsorgen for børn, syge og gamle. Da disse ting gled ud af hjemmene, mistede vi indflydelse paa dem. Men vi har jo en vældig magt til at vinde den tilbage, hvis vi blot bliver os den bevidst. Der drives for megen mandepolitik paa disse områder – firkantet skrivebordsudregnet, rationel politik. Man er ikke nænsom nok overfor den enkelte og hans tilhørsforhold til hjem og familieliv.

Derfor maa vi interessere os for politik og være vore synspunkter bekendt. Hvor helt anderledes havde samfundet ikke set ud i dag, om vi paa en række omraader havde bygget ud fra hjemmet, og i nær tilknytning til det, og med det som forbillede. Og – i denne forbindelse – hvor meget morsommere, mere ansvarskrævende, ville det ikke have været at være husmor - - altså husfrue, som ogsaa havde indseende med betydelige samfundsomraader.